

Cuprins

<i>Genealogii</i>	5
-------------------------	---

Partea I

Caietele lui Ozias

Roxana

O zi din viața lui Puiu Ozias.....	9
Miracol la Palat.....	25
Memoria se deschide ca o poartă ruginită.....	36
Întâia expediție a Comandorului.....	46
Prieteni, frați, camarazi.....	51
Părinți și copii.....	67
Ce s-a întâmplat cu Georges.....	83
Luchianos.....	89

Lecția de istorie

La doctor.....	99
Când izbucni pacea.....	104
Neamul Bujoru.....	114
Un complot eşuat dintru început.....	121
Fiul adoptiv.....	132
În vremea asta, poporul.....	137
Buzescu, Bujoru... pe înțelesul tuturor.....	148
<i>C'est la chute finale</i>	182
Intermezzo: Gopak.....	209
Adevăruri, mituri. Adevărul.....	213
Epicriza.....	235

A doua și ultima expediție a Comandorului.....	266
Dan Naidin se înfățișează	276

Partea a II-a
Vasilu, foi volante

Se începe cu sfârșitul	297
Vedem cum se petrecea o zi din viața doctorului Vasilu pe când era director la Melcești	312
Lungă întoarcere, pentru a afla viața doctorului Vasilu.....	327
Ne întoarcem la Melcești, pentru a cunoaște nopțile lui Laban	404
Facem cunoștință cu câteva întâmplări din viața lui Laban și a azilului.....	419
Facem cunoștință cu poporul de la Melcești și aflăm cum se urzește răscoala	424
Cum le-a venit celor de la Gard gustul de răscoală	451
În care vom pricepe viețile paralele ale celor doi eroi ai povestirii	478
Despre o răscoală pierdută, o viață inutilă, un asasinat ratat.....	507
<i>Postludiu</i>	539

Ion VIANU

Fiction-Ltd

Arhiva trădării
și a mâniei

roman

Ediția a II-a

POLIROM
2016

Ionel tăcu, nu putea spune „nu”. Dinu, gândi, cu siguranță nu știe ce s-a întâmplat în noaptea aceea la Bujoreni. Îl fulgeră gândul că fusese o unire împotriva firii, un incest. Era un gând absurd; totuși, undeva exista certitudinea că, fără apropierea lor veche, a rădăcinii ei copilărești, floarea răpită în noapte ar fi fost prea obișnuită.

— O mulțime de gânduri tulburi, observă documentaristul.

Era el însuși tulburat de povestirea lui Puiu, de capacitatea lui de a se regăsi acolo, într-un trecut care nu era al lui. Ceea ce i se păruse curată lăudăroșenie acum i se părea un talent unic și totodată absolut necesar; bătrânul avea puterea, pornind de la foarte puține amintiri și mărturii, să reclădească, până în cele mai mici amănunte, ceea ce li se petrecuse, odată, altora. Povestirea lui se impunea ca o necesitate: nu ar fi putut să se întâmple altfel.

— Cei doi bărbați, urmă Puiu, fără să pară a auzi remarca – de fapt, el tocmai răspundea acestei observații a istoricului –, trăiau primejdia ca pe o agonie, una timpurie. Asemenea celor ce vor muri în următoarele clipe, dar împreună – nu în singurătatea celui țintuit în pat de suferință, mai degrabă ca doi camarazi de arme, aflați în tranșee, sub un foc ucigător de obuziere, fără scăpare –, aveau „eul muribunzilor”, capacitatea de a-și privi existența ca pe un întreg; mai mult, existențele lor erau atât de îngemănate, de împletite, încât se priveau unul pe altul ca într-o oglindă ce-i răsfrângea la nesfârșit.

— Și ce vedeau? întrebă Chelfă, oarecum naiv, copilărește.

— Trecutul lor, dintr-o privire. Ceea ce psihologii știu mai puțin e că în „memoria panoramică” sunt cuprinse simțăminte, judecăți. E ca și cum regretul de a te despărți de viață te silește să-ți trăiești simțirile până la capăt, în toată puterea lor. Li se părea că toate viziunile pe care le aveau erau împărtășite, halucinau în același timp.

Stanislas a relatat toate astea într-o scriere din închisoare de prin 1960, când i se comunicase, pentru a-l distruge sufletește, că fusese condamnat la moarte. Spre a-l zdrobi, i se dăduseră un toc și hârtie, spunându-i-se: „Scrie orice”. Puse în scris aceste momente când fuseseră anunțați că atlanții îi abandonaseră. Între multele file era una în care descria plimbarea în beznă și dialogul câinilor care se chemau, răspundeau de la mare distanță – Ionel avusese senzația că foloseau un limbaj tainic, menit a le rămâne necunoscut oamenilor, până la sfârșitul lumii, dând

de veste despre primejdii, despre puterea lor, despre aceea a oamenilor mai cu seamă. Nu cumva se pregătea o revoltă a câinilor și lupilor ce avea să facă derizorii dușmăniile dintre oameni? Cuprinși ca de un rău de mare pe valurile amintirii, ale remușcării, ale dialogului tainic între dihanii, cei doi, sfârșiți, se așezară pe treptele conacului. Nu se puteau despărți, nu ar fi putut adormi. Tăceau, o tăcere plină de cuvinte nespuse, gândite în doi. Într-un târziu, adormiră sprijinindu-se unul pe altul, până se luminează de ziuă. Trezindu-se, Ionel spuse: „Să mergem în casă, să ne spălăm, apoi ne vom întâlni să vedem ce mai este de făcut“.

„Da“, răspunse Dinu, „coșmarul s-a oprit deocamdată“.

Se întâlniră pe terasă, unde se servea micul dejun. Bărbații erau palizi, femeile plânse. Hagen nu dormise nici el prea bine, avea ochii roșii.

„Mai am o misiune“, îi înștălință. „S-ar putea să fiți supuși unor torturi teribile; am fost însărcinat să vă transmit câte o doză de cianură.“

Scoase din servietă șapte cutioare bine închise.

„Înăuntru găsiți substanța și modul de întrebuințare. Celelalte doze sunt pentru X, Y și pentru domnul Buzescu.“

Cutiile rămaseră pe masă, în timp ce emisarul se ridică, luându-și rămas-bun. Era stânjenit, oricât de rece ar fi vrut să pară.

— Pot să vă întreb, se miră Chelfă, de ce îi numiți X și Y pe ceilalți doi? Nu e prima oară când vă limitați a-i pomeni astfel...

— Poate o să ți se pară ciudat, dar Rahila n-a vrut să-mi spună niciodată numele lor. Nici pe alte căi nu le-am aflat. Cred că oamenii ăștia sunt încă în viață – ei sunt fragmentul de mister ce zace în orice povestire!

Domnii nu s-au ostenit să-l conducă pe Hagen; l-au lăsat să plece ca pe un comis-voiajor care le adusese câteva eșantioane. Mașina a demarat; s-au ridicat de la masă; fiecare a luat-o în altă direcție, într-o mișcare solitară, aparent dezordonată. Jupâneasa a strâns masa. S-au întâlnit după câteva minute. Terasa fusese măturată, dar vreo două frunze căzuseră din dudul care o umbrea. Pe masă erau numai șase doze de otravă.

Chelfă nu puse nicio întrebare. Respecta ordinea povestirii.

— Momentul doliului trecuse; cu toții căutau o cale de ieșire, fuga mai ales. Ioana dispăru pur și simplu, urcând în tren la halta Boroaia. Mergea, știau toți, să le ducă vestea fatală celorlalți complotiști, să transmită ordinul de a opri toate acțiunile...

Ana rămase la moșie, ca și Dinu, în așteptarea unei idei, a unei inspirații de moment. Ionel Stanislas era stăpânit de alt gând: Michael trebuia să afle despre anularea complotului. Hotărî să plece la Săvârșin. Le dădu întâlnire celorlalți în Lascăr Catargiu „cât mai curând” – asta putea însemna la fel de bine niciodată.

Alesul îl aștepta; Ionel se întreba cum avea să-i spună adevărul din care Michael știa atât doar cât era strict necesar, că „se întâmplă ceva”. Sarcina-i fu ușurată.

„Știu”, spuse frumosul tânăr și niciun mușchi nu-i tresări pe față.

(Asupra unui strămoș al lui, duce de Kent, un anarhist trăsese un glonte; în timp ce adunarea în care se găsea fusese străbătută de panică, ducele spusese doar: „Mi se pare că am auzit o pocnitură”. Stăpânirea de sine era o obligație în neamul Alesilor, poate cea mai mare.)

„Trebuie să pleci cât mai e vreme”, îi atrase atenția, îngrijorat, Ionel.

Celălalt nu răspunse, se înțelegeau din priviri. Ionel își aminti ce-i povestise Alesul, care se întorsese de curând de la Londra. Îl văzuse acolo pe unul din cei ce hotărâu destinul lumii, Churchill. Marele om îi spusese: „Și chiar dacă vei vrea să pleci, nu vei putea! Un rege nu fuge!”.

Ajunse în București. În Herăstrău o oboseală îngreua apele lacului. I se păru că tulbură câteva perechi de îndrăgostiți ieșiți în întâmpinarea serii. Se plimbă o vreme, fără țintă. Își aduse aminte deodată de Ana... o abandonase în colțul acela îndepărtat de țară. Îl munea gândul absurd că ar fi fost ea și cum ar fi avut de ales între ea și Michael; plecând de la Boroaia, talgerul se aplecase spre tânărul rege. Inima i se răsuci la gândul obsedant, absurd că de el și numai de el avea să depindă cumplita alegere: stăpânul sau stăpâna inimii lui (numai a inimii, nu și a minții)? Și chiar dacă, în cele din urmă, nu va trebui să facă această alegere, simțea că pentru el era greu, cu neputință să hotărască. Îl înspăimânta lașitatea virtuală.

În acest timp, Buzescu, pe la care trecuse ca o furtună Ioana pentru a-i anunța „sfârșitul partidei”, se gândi să vorbească cu tovarășa Ana. Era un epilog din care avea, poate, să izvorască morala povestirii. Mașina ministerială îl aduse în fața casei roșii, ca un palat din povești, cu turnulețe, confiscată de la Brâncoveni – sediul tovarășei. Intră fără să ceară voie, o găsi sporovăind, nu se putea spune altfel, cu Lenuța Popescu, o veche ilegalistă, colegă de pușcărie, membră acum a unei organizații de cartier.

Când intră Radu, femeia dispăru într-o clipă. Convorbirea lor a fost, firește, ascultată – Rahila nu are imaginație, deci nu putem presupune că inventează. În schimb, are o memorie de elefant. Nici vorbă ca Buzescu să facă fie și cea mai mică aluzie la dezastrul care-l pândea; scopul lui, naiv – care dovedea cât de izolat era în partid, cât de dezorientat –, era să transmită prin tovarășa Ana un mesaj de credință către Stalin. Agățându-se acum de cea mai improbabilă șansă, se gândea că nu va fi fost observat pactul lui cu diavolul și că ar putea trece peste mortala primejdie.

Buzescu nu știa însă că, în vremea aceea, Stalin o abandonase pe tovarășa Ana.

„De ce”, îl întrebase Stalin retoric pe Dej, „nu i-ai tras încă un glonte în cap Anei? Credeam”, adăugase, „că ești un adevărat proletar, dar văd că în vinele tale curge sânge mic-burghez!”.

— Ați avut și procesele-verbale ale Kremlinului? întrebă ironic Chelbă.

— Nu, răspuse serios, dar și pe un ton într-o câțva înepător bătrânul, pe astea le-am aflat dintr-o carte despre Ana. Ea însă nu știa în ziua în care avea loc discuția cu Buzescu că fusese pronunțată, nu demult, mazilirea ei... și cum încă? În modul acela categoric, atroce: „De ce nu i-ai tras un glonte în cap?”. Ana știa că Stalin voia să se despartă de vechii internaționaliști, așa cum și Buzescu știa că Dej voia să-i lichideze pe naționaliști. Ca și Buzescu, vechea revoluționară se mai agăța de o speranță, de o frântură, ca un naufragiat de o scândură putredă. De aceea, discuția lor se asemăna cu o discuție purtată între doi nebuni. Vechea legătură din copilărie nu le mai era de ajuns pentru a-și putea vorbi deschis; vremurile erau prea aspre pentru intimitate. Întâia regulă a jocului era că trebuiau să se prefacă entuziaști, optimiști; o asemenea prefăcătorie fiind imposibilă între oameni ce se cunosc de mult, amândoi, prin acord tacit, vorbeau adresându-i-se spectatorului ascuns, microfonul. Numai anumite mișcări ale obrazului sau gesturi furișe vădeau gândirea lor adâncă sau complicitatea unei vechi prietenii. Activitatea lor ca miniștri era numai o introducere – adică era ceea ce trebuia comunicat microfonului din perdelele de tufta de la înaltele ferestre, care în niciun caz nu putea fi deplasat, smuls sau acoperit de muzica de la radio, căci era proba fidelității, admirația pentru tovarășul Stalin se vădea în a ști de el și a vorbi; nu

admirația, greșesc, entuziasmul. Cât de tânăr ai fi, îi spune Ozias lui Chelfă, știi că era ceva mistic în iubirea pentru Stalin.

— Nu prea știu, răspunde Chelfănescu.

— Exista o lozincă atunci: „Stalin e Lenin al zilelor noastre”. Ceva care se învecina cu doctrina orientală a reîncarnării. Momăia lui Lenin și, la doi pași de ea, biroul lui Stalin alcătuiau o unitate. Elogiile aduse lui Stalin, spuse Puiu (într-una din crizele de prețiozitate care-l apucau precum încartonarea), recunoașterea și recunoștința pentru geniul său – „geniul popoarelor” – erau forme ale unei sacralizări neîntrerupte a vieții. Așa cum în civilizația creștină profanii întâlneau sacrul numai la biserică, în timp ce pentru călugări și ierarhi gestul cel mai obișnuit era impregnat de sacralitate, tot așa masele îl adorau pe Stalin numai la sărbători, în timp ce activiștii trebuiau să-i consacre toate clipele vieții lor, simțindu-i prezența efectivă prin intermediul microfonului ascuns, obiect binecuvântat, pentru că putea mărturisi această iubire fierbinte. Dar microfonul putea să fie și obiect al groazei, anticipare a torturii. Un mecanism misterios genera păcatul în lumea religioasă, influența diavolului apărea ca urmare a unui rest păcătos, „pecaminos”, cum zicea monseniorul Ghika; tot așa, „rămășițe burgheze” sau „mic-burgheze” apăreau la comuniști când te așteptai mai puțin. Cel atins devia la dreapta în sens burghez sau, în deșarta speranță de a înșela vigilența partidului, spre stânga. Depășea anumite limite, împins de forța demonică a spiritului mic-burghez, cu intenția perversă de a produce nemulțumirea, revolta în spiritul maselor. Aici se vedeau superioritatea, dar mai ales necesitatea lui Stalin: el nu putea fi deviaționist, fiind întruparea noii cruci, un simbol încă mai simplu, mai universal decât crucea – linia, afirmă Puiu cu satisfacție.

În ziua aceea, tovarășa Ana și tovarășul Radu se găseau în salonul prințului, în casa confiscată în care mai erau urme ale prezenței aristocratice – la drept vorbind, o amestecătură între mobilierul francezesc și mobila românească grea, amintind de o reședință episcopală. În aer se ridicase praful bătrânicos al covoazelor turcești, însă din culoar răzbea mirosul linoleumului frecat cu gaz. Portretul unui voievod din familie rămăsese pe perete: strămoșul, cu barba albă, în veșminte orientale, semăna izbitor cu bunicul rabin al stăpânei actuale a locului, omul pe care ea îl iubise cel mai mult. Pe peretele opus ferestrei se

găsea Stalin – un portret oficial. Pe birou era așezată o altă fotografie a „geniului popoarelor”, cu fața luminată, aprinzându-și pipa. Ceea ce îi spusese Buzescu Anei în ziua aceea dovedea cât de rupt era de realitatea momentului, el, care, deși încă – și numai de formă – ministru, fusese exclus din Biroul Politic. Nici mai mult, nici mai puțin, se plângea că Rahila îi uzurpase întreaga autoritate la minister; că partidul nu mai avea încredere în el – în el, care consacrase partidului toată viața lui etc. Urma o declarație de credință, era sigur că Stalin, dacă ar fi știut, nu ar fi fost de acord cu tratamentul la care era supus.

„Absurditatea acestui discurs”, analiza Rahila, vorbindu-mi în bufetul din Matache, „era dublă: pe de o parte, nu cunoștea dizgrația Anei la Moscova. Pe de alta, renunța la orice discurs naționalist. Nu-și dădea seama că, dacă era lăsat încă să trăiască, aceasta se datora numai și numai faptului că reprezenta o alternativă improbabilă, aceea a unei împăcări între moscovi și atlanți – pentru acel unu la mie, el ar fi fost omul scos din mănecă de marele scamator. Nefăcând nicio aluzie la naționalism, idee profund dușmănoasă, dar care ar fi putut deveni, printr-o întâmplare extraordinară, folositoare, el de fapt devenea un ins total inutil, o dejecție și își iscălea sentința la moarte. Cum putea un om deștept ca Buzescu”, comenta bătrânul fără dinți, neîncetând după cincizeci de ani să se mire de atâta naivitate, „să piardă până și ultima carte pe care o avea în mână prin această vizită inutilă, stupidă? Disperarea îl făcuse să-și piardă mințile. În fața lui era femeia cu privirea și coama leonină. Spre deosebire de Radu Buzescu, Ana nu primise niciun semn că fusese condamnată, mazilită din rândurile conducerii, că puterea ei nu mai era decât o nălucire. Dar tovarășa Ana era femeie. Ca femeie, nu avea nevoie să știe – simțea: simțea o îndepărtare a tovarășilor. Privirile lor nu le mai întâlneau pe ale ei, vocile răsunau grav, mai reci, mai puțin încărcate de norii cu ugerile negre ale falsei simpatii. Chiar dacă pentru ea aceste impresii nu puteau fi prefăcute în cuvinte, erau îndeajuns de limpezi pentru a-i șopti la ureche fraza teribilă: -Ai pierit!. Degeaba”, își urma discursul Rahila, „isprăviră făcându-și cu ochiul prin preamărirea lui Stalin – erau amândoi lipsiți de orice interes pentru cei care-i ascultau. Pentru amândoi urma o cale fără întoarcere”.